

Scharrelkind hoort buiten te spelen tot het donker wordt

door Jana Verboom

Een wandeling in het bos op zondagmiddag of een middag spelen in het park? Kinderen zijn er steeds minder voor te porren, binnen staan immers tv en computer. Zowel onderzoeksinstituut Alterra als het Centraal Bureau voor de Statistiek constateert dat de meeste jongeren zelden of nooit in de natuur komen. Staatsbosbeheer heeft daarop jeugd tot speerpunt verheven, bang als men is voor een afname van toekomstig draagvlak. Onlangs drongen kamerleden er bij de minister van landbouw, natuur en voedselveiligheid op aan dat kinderen meer natuurles krijgen.

Hoe belangrijk contact met de natuur is voor opgroeiende kinderen beschrijft de Amerikaanse journalist en schrijver Richard Louv in zijn bestseller 'Last child in the woods, saving our children from nature-deficit disorder' (Het laatste kind in het bos - hoe we onze kinderen behoeden voor een natuurtekort). Daarin waarschuwt hij voor de teloorgang van het scharrelkind, het kind dat na school vrij buiten speelt tot het donker wordt. Louv beschrijft in het boek de oorzaken en gevolgen van een overgeorganiseerd kinderleven.

Volgens hem is er een samenleving ontstaan, waarin buitenspelen en contact met de natuur wordt ontmoedigd of zelfs onmogelijk gemaakt door ouders, het onderwijs, maar ook planologen en architecten en zelfs natuurorganisaties. Het is gevaarlijk, het is zonde van je tijd, het is verboden, of het is slecht voor de natuur. Voeg daarbij nog de alomtegenwoordigheid van elektronische multimedia die om de aandacht van kinderen schreeuwen, en de situatie ontstaat waarbij het kind alleen nog strikt georganiseerde activiteiten heeft of aan tv of computer gekluisterd zit.

De consequenties liegen er niet om. Louv beweert dat natuur onontbeerlijk is voor een gezonde lichamelijke en geestelijke opvoeding, en hij weet dit overtuigend te onderbouwen met resultaten uit wetenschappelijk onderzoek. Hij spreekt zelfs van een nature-deficit disorder (natuurdeficiëntiestoornis) met als symptomen concentratieproblemen, overgewicht, depressie en gebrek aan zingeving.

Het goede nieuws is dat er een eenvoudige medicijn bestaat: blootstelling aan natuur. Volgens Louv is dit zo heilzaam omdat je in de natuur al je zintuigen en je creativiteit gebruikt – dit in tegenstelling tot tv-kijken of computerspelletjes doen. Tijd doorbrengen in de natuur is volgens hem dan ook geen tijdsverspilling maar een investering in een gezonde toekomst.

Het is niet zo dat jongeren geen interesse hebben voor de natuur. Sterker: 65 procent van de jongeren in Nederland maakt zich zorgen over het verdwijnen van natuur, blijkt uit recent onderzoek van Sanoma Uitgevers Young, Motivaction en Young Works.

Louv: „Ik maak me ernstig zorgen om de wanhoop die jonge mensen tentoonspreiden als het gaat om natuur en milieu. Niet dat de problemen niet ernstig zouden zijn, maar de wanhoop die ik ontmoet bij de jonge mensen kan uiteindelijk leiden tot moedeloosheid en dus contraproductief zijn. Jonge mensen hebben meer aan positieve ervaringen en verwondering in de natuur dicht bij huis dan aan bezorgdheid over het broeikas-effect of de teloorgang van het Amazonegebied.”

Eerstehands natuurervaringen leiden ook tot een persoonlijke band met de natuur en vergroten de kans dat je je verantwoordelijk voelt voor de wereld om je heen.

Het boek heeft in Amerika veel media-aandacht gekregen. Louv laat vanuit San Diego weten overstelpt te zijn door brieven. „Ze spreken boekdelen over de latente honger in onze samenleving naar verbondenheid met natuur. Veel mensen, zowel ouders als professionals – onder wie een grote projectontwikkelaar – zeggen zich gesteund en aangemoedigd te voelen in hun streven de band tussen kind en natuur te herstellen. Zoals een moeder zegt: 'Nu weet ik waarom ik doe wat ik doe, en waarom het goed is'.”

In Nederland is de situatie voor een deel anders, omdat we hier in de steden meer parken en speeltuintjes hebben en meer een fiets- en buitenspeelcultuur. Toch is buitenspelen en contact met de natuur voor veel kinderen geen vanzelfsprekendheid, en ook in ons land wordt al gewaarschuwd voor een toename van overgewicht onder kinderen.

Onlangs hebben de Gezondheidsraad en de Raad voor Ruimtelijk, Milieu- en Natuuronderzoek het rapport uitgebracht 'Natuur en gezondheid. Invloed van natuur op sociaal, psychisch en lichamelijk welbevinden', waarin het belang van natuur wordt onderstreept voor de gezondheid van kinderen, maar ook van volwassenen. Rapport en boek zijn deels gebaseerd op dezelfde bronnen uit de internationale wetenschappelijke literatuur.

Louv: „We kunnen veel van elkaar leren. In elk geval is jullie land meer geïnteresseerd in groen in en om de stad – en Amerikanen kunnen en moeten daarvan leren. Amerikaanse kinderen fietsen zelden meer naar school. In feite zijn veel scholen bezig om fietsenrekken te verwijderen en zelfs om kinderen te ontmoedigen om naar school te fietsen.”

Voor een deel is de problematiek hetzelfde in grote delen van de wereld. Ook hier ervaren ouders buitenspelen op veel plaatsen als onveilig, en weinig ouders zouden hun kinderen alleen het bos in sturen. Ook hier hebben steeds minder kinderen een stukje speelnatuur vlak bij huis. Ook hier mag veel niet in de natuur. En ook hier is natuureducatie op veel scholen een ondergeschoven kindje, al heeft de minister van LNV het voornemen geuit daar wat aan te gaan doen.

Terug naar de paradox: de jeugd komt weinig in de natuur maar is wel bezorgd over het verdwijnen ervan. Is deze bezorgdheid voldoende om later, als kiezer of als consument, voor natuur te kiezen?

Louv en anderen denken van niet. Ze gaan ervan uit dat alleen een persoonlijke band met een stukje natuur dicht bij huis, waar een kind ongestoord kan scharrelen – al is het maar een rommelhoekje in de tuin – leidt tot een diepgeworteld verantwoordelijkheidsgevoel, niet de televisiebeelden van bedreigde dieren. En omdat een hersteld contact tussen kind en natuur belangrijk is voor een gezonde toekomst van zowel kinderen als natuur, snijdt het mes dus aan twee kanten.